

Ifous yttrande över slutbetänkande Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning, SOU 2017:44

Diarienummer: U2017/02532/GV

Till
Utbildningsdepartementet

Inledning

Ifous, Innovation forskning och utveckling i skola och förskola, är ett fristående, icke-vinstutdelande forskningsinstitut vars verksamhet finansieras av sina medlemmar, de flesta skolhuvudmän. Ifous har i dag ca 140 medlemmar. Ifous identifierar behov av, driver och sprider forskning och utveckling utgående från skolprofessionernas behov. För närvarande driver Ifous fem FoU-program där totalt nästan tusen lärare, rektorer och skolchefer arbetar tillsammans med forskare för att utveckla sin undervisning. Ett av våra pågående projekt heter *Fjärrundervisning – bättre utsikter för fler elever*, och är ett samverkansprojekt med sju skolhuvudmän, RISE Interactive och Umeå universitet.

Ifous är inte officiell remissinstans men vi vill mot bakgrund av vår erfarenhet av forsknings- och utvecklingsarbete (FoU) och av lärdomar från det pågående projektet inlämna våra synpunkter. Vårt inspel berör de frågor i slutbetänkandet som har bäring på vår verksamhet.

Sammanfattning av Ifous synpunkter

- Ifous välkomnar utredarens rekommendation att tillåta fjärrundervisning i fler ämnen än i dag.
- Utredaren konstaterar att det finns mycket lite forskning om fjärrundervisning. Ifous instämmer i detta och uppmanar därför regeringen att underlätta för sådan forskning att bedrivs, för att bygga upp kunskap om hur undervisningen bör genomföras och om vilka effekter sådan undervisning kan ha.
- Ifous ifrågasätter mot bakgrund av detta de starka begränsningar som rekommenderas för när och i vilken omfattning fjärr- och distansundervisning får bedrivs. En så begränsad användning riskerar att även fortsättningsvis försvåra för forskare att följa undervisningen och den tekniska utveckling som så väl behövs av former och verktyg för fjärrundervisning riskerar att bromsas.

Nedan beskrivs våra ställningstaganden mer utförligt.

Kap. 4.7 Forskning om fjärr- och distansundervisning

Utredaren konstaterar att det råder brist på forskning om fjärrundervisning. Ett skäl till detta är att sådan undervisning varit tillåten i högst begränsad form och omfattning, varför möjligheterna till forskningsstudier varit extremt små. Distansundervisning är bättre beforskad, och en del av den kunskapen kan tillämpas på fjärrundervisning, men även här behövs mer kunskap – särskilt om hur sådan kan bedrivas på lägre nivåer i utbildningssystemet än universitetsstudier. Ifous vill här också framhålla att det inte bara är forskning som behövs, utan även beprövad erfarenhet. För det krävs ett utvecklingsarbete av de verksamma inom skolan – i samverkan med forskare.

Kap 8.2 Utgångspunkter – Närundervisning som huvudregel

Ifous instämmer i flera av utredarens utgångspunkter för de förslag som lämnas. När det gäller den att fjärrundervisning alltid ska ses som det sista – det vill säga det sämsta – alternativet menar vi dock att den är alltför ensidig och riskerar att hämma utvecklingen. Det kan finnas situationer och tillfällen då fjärrundervisning tillför ett mervärde jämfört med närundervisning, exempelvis för elever i grundskolan som vill läsa ett ämne på gymnasienivå eller för nyanlända elever som behöver ämnesundervisning på sitt modersmål.

Ifous håller med om att det finns vissa risker förknippade med fjärr- och distansundervisning. Det kan till exempel gälla brister i individanpassning, minskade möjligheter till interaktion med lärare och andra elever eller att skolans socialiserings- och värdegrunds-uppdrag hamnar i skymundan. Dessa risker finns dock även i ordinarie undervisning och är inte med nödvändighet kopplade till just fjärr- eller distansundervisningen i sig. För att göra det möjligt för skolhuvudmän att erbjuda fjärr- och distansundervisning i enlighet med intentionerna i styrdokumentet och med full respekt för elevernas rättigheter krävs mer av forskning i kombination med metodutveckling.

Kap 11. Förslag om fjärrundervisning

Ifous instämmer i problembeskrivningen vad gäller brist på lärare och ökad efterfrågan på exempelvis modersmålslärare och studiehandledare på modersmål och välkomnar därför utredarens rekommendation om lättnader i regelverket som möjliggör att använda fjärr- och distansundervisning i fler ämnen. Särskilt angeläget är detta när det gäller modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet för nyanlända elever. Förutom att det kan öka möjligheten för elever runt om i Sverige att få undervisning av behöriga lärare, kommer det att möjliggöra mer av forskning och utveckling av pedagogiska arbetssätt och verktyg.

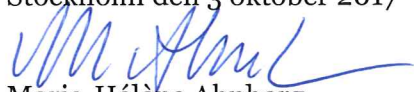
I det FoU-projekt kring fjärrundervisning som Ifous bedriver i samverkan med Umeå universitet, RISE Interactive samt lärare och skolledare hos sju skolhuvudmän, pågår fortfarande analyser av erfarenheter och resultat. Det vi kan se så här långt indikerar – i överensstämmelse med erfarenheter från liknande projekt – att utvecklingsarbetet kräver en långsiktig satsning från huvudmannens sida. I början av projektet var det tydligt att de tekniska hindren var betydande och upptog stor del av lärarnas fokus. Med tiden har dock fokus skiftat från teknik till pedagogik. I och med att fjärrundervisning inte bara kräver en genomtänkt pedagogik utan också en strategisk planering så blir det inte bara en fråga för den enskilde läraren utan något som engagerar hela organisationen. Rektor måste ha ett strategiskt inflytande över processen och skapa de rätta förutsättningarna – både för fjärrlärarna och för handledarna. Dessa inledande analyser pekar, menar vi, på att det krävs tid och engagemang från såväl skolhuvudman som rektor för att lyckas med fjärrundervisning.

Några av de förslag som utredaren lämnar riskerar att hämma incitamenten för ett sådant engagemang. Det gäller till exempel förslaget att fjärrundervisning endast får bedrivas om

det inte finns någon behörig lärare eller om elevunderlaget är otillräckligt. För att skolhuvudmän ska vara beredda att satsa resurser i form av tid och pengar på att utveckla fjärr- och distansundervisning måste det kunna göras utifrån ett långsiktigt perspektiv och inte bara när ett akut läge uppstår. En så begränsad användning som föreslås riskerar att även fortsättningsvis försvåra för forskare att följa undervisningen och den tekniska utveckling som så väl behövs av former och verktyg för fjärrundervisning riskerar att bromsas.

Ifous uppmanar därför regeringen att säkerställa att författningsregleringarna underlättar för forskning och utveckling, för att göra det möjligt bygga upp vetenskaplig kunskap och beprövad erfarenhet om hur fjärrundervisning bör genomföras och om vilka effekter sådan undervisning kan ha.

Stockholm den 3 oktober 2017

Marie-Hélène Ahnberg
Vd Ifous